

RIPOLL: UNA NOVA POLÈMICA

El monestir benedictí de Santa Maria de Ripoll fou fundat pel comte Guifré com a mausoleu de la seva nissaga (c. 879-880). Un moment destacat de la seva trajectòria històrica fou quan un membre d'aquesta nissaga, el comte Oliba de Cerdanya, en seria el seu abat (1008-1046); a més, també, seria abat del monestir de Cuixà i bisbe de Vic. El comte-abat-bisbe Oliba va enaltir les estructures arquitectòniques del monestir, especialment l'església que per desgràcia no conservem. Va arribar al seu màxim esplendor durant els regnats de Ramon Berenguer III (1086-1131) i Ramon Berenguer IV (1131-1164), que foren els darrers membres del llinatge de Guifré el Pilós, sebollits en aquest cenobi, abans del desplaçament del panteó dels comtes-reis als nous monestirs cistercencs de la Catalunya Nova —Poblet i Santes Creus—, i de l'inici de la crisi que va donar lloc que el monestir de Ripoll, els segles següents fins als luctuosos fets de l'any 1835, portés una vida esmoreïda i molt poc brillant.

Del període que va des de la fundació fins a la mort del comte Ramon Berenguer IV en resta una peça cabdal, la portalada de l'església. Aquesta es va esculpir en un moment cronològicament indeterminat, a mitjan segle XII. El seu valor artístic i la seva categoria com a "entrada", com a "arc triomfal" decorat amb una complexa simbologia i alegoria, són extraordinaris. Aquesta portalada s'ha convertit en un "unicum", perdudes altres portalades de les quals ens queda el testimoniatge, com l'obra del Mestre de Cabestany a Sant Pere de Rodes, de la qual se'n conserven alguns fragments. La portalada de Ripoll, per desgràcia, no fou treballada, esculpida en marbre, sinó en pedra sorrenca —una roca d'agregació— i els blocs foren acoblats amb tècnica de *pedra seca* sense cap mena de ciment. Des del mateix moment de la seva construcció la portalada tenia un problema: la pedra. Durant segles aquesta pedra no va patir ni presentar patologies visibles, però sí que va envellir. La portalada va suportar les conseqüències de l'incendi de 1835, el posterior abandonament i la degradació de l'ambient produït a partir d'aquesta data per la humitat d'una propera sèquia i l'anhidrid sulfurós de les hules utilitzades a Ripoll durant el segle XIX i part del segle XX, procedents de les properes mines de carbó de Serra Cavallera. Aquesta varietat d'agents naturals i artificials han "atacat" la portalada, accelerant-ne el procés de degradació. Recordem la pèrdua de part de les traceries del claustre gòtic de Santes Creus que ha tingut lloc abans del segle XX. Aquestes es van degradar fins a esmicolar-se i perdre's. Fa pocs anys van haver-se de refer. Pèrdua que va produir-se sense una contaminació moderna sinó per l'acció atmosfèrica: aigua i aire.

El problema de la portalada de l'abadia de Ripoll és una realitat viva en la sensibilitat del país. El conjunt monàstic és tot un símbol d'identitat; la seva reconstrucció més que restauració, promoguda i impulsada pel bisbe de Vic Josep Morgades, va iniciar-se el 21 de març de 1886 i va finalitzar el 10 de juliol de 1893. Fou es va fita important de la renaixença, i la portalada era una de les poques restes del monestir romànic i que no és obra de l'abat Oliba. Tot aquest context d'història, d'art i de pensament i la seva valoració actual, han convertit el monestir en tema de polèmica. S'ha discutit l'obra d'Elies Rogent i ara les mesures de conservació de la degradada portalada. La seva conservació ha estat un repte aquests darrers anys. S'ha buscat i intentat solucions, però la degradació ha continuat, no s'ha parat el procés de la patologia de destrucció de la pedra. S'ha polemitzat, i segurament la discussió no ha estat sempre a nivell de recerca o d'estudi científic per a trobar una solució, sinó que aquesta "solució" ha estat pensada més aviat com a política corporativa, i és aliena, en part, a una acurada investigació.

La premsa diària va publicar el dijous dia 12 de gener, amb més o menys extensió, la notícia segons la qual el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya havia presentat un projecte per a climatitzar el vestíbul de l'església de Ripoll, vestíbul situat enfront de la portalada. D'aquesta manera es pensava preservar la portalada de l'erosió. Es podia llegir que cal mantenir una constant d'humitat per sota el 50 per cent i una temperatura entre els 15° i 26°. Aquest sistema aïllaria la portalada dels factors ambientals externs. El sistema de climatització és reversible, permet reconvertir-lo en el cas d'arribar-se a una altra solució que garantís una millor conservació.

El diumenge dia 15, tres dies més tard, Eduard Porta, conservador de museus, publicava a la "Vanguardia" un escrit que titulava "*Crítica al proyecto de restauración de una joya del románico. La portada de Ripoll, en peligro*". L'autor del treball dubtava de l'eficàcia del projecte del Departament de Cultura de la Generalitat, pensava que s'actuava sense la suficient garantia de conservació i aconsellava la màxima prudència en prendre decisions. Amb aquest article la polèmica, una vegada més, estava encetada.

El dijous 19, la premsa, amb menor extensió i mida dels titulars, donava la notícia segons la qual el Director General del Patrimoni, J. M. Huguet, contestava l'article d'Eduard Porta. Garantia el projecte amb l'estudi científic fet per Màrius Vendrell, cap del Departament de Cristallografia de la Universitat de Barcelona.

L'endemà, divendres dia 20 de gener, una nota de redacció o d'agència informava que el PSC demanava amb una proposició no de llei, presentada al Parlament de Catalunya, "Suspènre momentàniament l'execució del projecte de protecció de la portalada del monestir de Ripoll mentre no hi hagi un consens entre la majoria d'experts sobre la idoneïtat del sistema emprat".

Els investigadors, els estudiosos i els interessats en la cultura —la portalada de Ripoll n'és un exponent, no solament com a treball artístic sinó per la seva significació— es troben en mig d'una polèmica de la qual no tenen informació: només disposen de la que els ha donat la premsa. El desig d'una majoria d'aquests amplis i diferents col·lectius seria tenir un màxim d'informació en un termini prudencial i no haver d'esperar la publicació d'unes memòries o articles erudits, que solen tardar mesos, potser anys, a editar-se. Aquesta primera informació, no definitiva, més detallada que la donada a la premsa, es podria fer per mitjà d'una impressió ràpida i fer-la arribar a les institucions i persones que tenen un interès pel tema i que dintre de les seves particulars característiques i funcions culturals també vetllen per la conservació patrimonial, i que potser tenen semblants problemes amb els seus monuments, els quals, segurament, són d'un valor i simbolisme menors que els de la portalada de Ripoll.

Desitgem que el bon criteri —el seny— estigui per sobre la polèmica: "son galgos o son podencos". La discussió pot resultar tan perjudicial per al monument com assumir el projecte. Aquest, adequat o no, pot ésser útil, mentre són esperades noves descobertes més reeixides, les quals, pensem, tampoc poden ésser les definitives.

Joan-F. Cabestany i Fort

* * *